

Ruimte voor seksualiteit

Maarten Loopmans

Seksualiteit is lang een taboe-onderwerp gebleven in de geografie. Weinig geografen waagden zich aan het onderwerp en de studie van seksualiteit werd lang niet echt serieus genomen. Daar is sinds enkele jaren echter verandering in gekomen. Onder impuls van de 'Space, Sexuality and Queer Research Group' van de Royal Geographic Society, die internationaal een voortrekkersrol speelt op dit gebied, krijgt de relatie tussen seksualiteit en ruimte ook in Vlaanderen en Nederland stilaan aandacht (zie bijvoorbeeld AGORA 2013-1). Linda Johnstons en Robyn Longhursts 'Space, Place and Sex' en 'Cities and Sexualities' van Phil Hubbard zijn belangrijke, recent verschenen overzichtswerken. Ze bieden een kijk op meer dan twee decennia onderzoek naar de geografie van seksualiteit. Dit onderzoeksveld binnen de sociale geografie bestudeert de relaties tussen de menselijke seksualiteit en ruimte en plaats. De drie auteurs behoren sinds de jaren negentig tot de pioniers binnen dit veld. Voor de hier besproken werken putten ze uit hun kennis van de literatuur, maar ook uit eigen onderzoek. Zo hanteren beide boeken toch een zeer verschillende kijk op seksualiteit en geografie, en bieden net daardoor een mooi overzicht van de toenemende disciplinaire diversiteit in dit onderzoeksveld.

Seksualiteit is bij uitstek verbonden met het lichaam

Seksualiteit is in de geografie een thema dat oorspronkelijk vooral door feministische en queergeografen werd opgepikt. 'Space, Place and Sex' sluit sterk aan bij deze 'klassieke' aanpak omtrent geografie en seksualiteit. Johnston en Longhurst halen hun inspiratie uit feministische en queerstudies en besteden bijzondere aandacht aan seksuele identiteit, lichamelijke en de persoonlijke beleving van seksualiteit bij seksuele minderheden. Ze beschrijven zichzelf als 'fleshy feminists', die veel aandacht besteden aan poststructuralistische theorieën over de rol van taal en verwoording binnen seksuele machtsrelaties, zonder echter de expressiviteit en subversiviteit van wat ze zelf "real' fleshy bodies" noemen te vergeten. Seksualiteit is immers bij uitstek verbonden met het lichaam en de auteurs hechten veel belang aan de manier waarop lichamen zich in de ruimte gedragen, worden gedisciplineerd; de manier waarop lichamelijke beleving van seksualiteit beïnvloedt, van de gevoelens (verlangen, walging, verwondering) die lichaamssappen kunnen opwekken tot de beperkingen die ons lichaam ons soms oplegt.

Phil Hubbard komt dan weer uit de kritische stadsgeografie, waarin

men de rol van het kapitalistische systeem in het vormgeven van de stad bestudeert. Zijn uitstap naar seksualiteit betekent vooral een verrijking van deze traditie. Via stedelijke cultuur en ruimte slaat hij de brug tussen politiek-economische structuren en seksuele beleving. Hij besteedt daarbij veel aandacht aan de relatie tussen kapitalistische verstedelijking en de regulatie van onze seksualiteit. Hij breidt de term 'heteronormativiteit' uit van een concept dat duidde op het privilegiëren van heteroseksualiteit naar een concept dat de nadruk legt op het normaliseren en opleggen van een bepaalde vorm van heteroseksualiteit. In zijn boek toont Hubbard aan hoe heteronormatieve verstedelijking een waaier aan uitingen van halebiseksualiteit, maar ook van heteroseksualiteit, onderdrukt en marginaliseert en legt de achtergronden van deze discriminatie bloot. Zo beschrijft hij onder meer hoe het huisvestingsbeleid in West-Europa het monogame kerngezin promoot en (letterlijk) weinig ruimte laat voor alternatieve relatievormen.

Niet alleen zijn beide boeken ingebed in verschillende academische tradities; ze zijn ook anders gestructureerd. Voor Johnston en Longhurst is 'sexuality in place' het uitgangspunt voor een geografische analyse van seksualiteit: de verschillende manieren waarop seksualiteit verbonden is met andere praktijken en identiteiten op verschillende plaatsen. De seksuele geografie staat bol van studies die seksuele relaties op het platteland vergelijken met seksuele relaties in de stad, seks thuis met seks buitenshuis etc. De originaliteit van Johnstons en Longhursts uiteenzetting ligt erin dat ze niet plaats, maar ruimtelijke schaal als structurerend principe hebben gebruikt om hun hoofdstukken te ordenen. Vertrekkend vanuit het individuele lichaam (in hoofdstuk 2, waarin ze de principes van hun 'fleshy feminism' uitzetten), bestrijken ze steeds grotere ruimtelijke schaalniveaus, van de woning, de gemeenschap, stad en platteland, naar de natiestaat tot ze tenslotte de lichamelijke en seksualiteit van globalisering bestuderen. Op elke schaal wordt minutieus geanalyseerd hoe het lichaam en seksualiteit er worden verbonden met andere sociale relaties; van intimiteit over vriendschappen tot nationale of globale identiteiten en kapitalistische koopkracht. Ze verhalen van de kwetsbaarheid van onze seksuele identiteit en lichamen wanneer ze opgeslorpt worden in grootschaligere machtsverhoudingen, maar getuigen ook van de creativiteit en diversiteit in de tactieken waarmee individuele personen – en lichamen – hierop reageren. Hubbards 'Cities and Sexualities' legt in de structuur meer de nadruk op plaats en tijd, en op de verschillende manieren waarop heteronormativiteit wordt geïnstitutionaliseerd – en uitgedaagd – in de hedendaagse stad. 'Cities and Sexualities' vertrekt niet bij het lichaam, maar vanuit de stad en hoe heteronormativiteit deze ruimtelijk

Seksualiteit is een thema dat sterk wordt gedomineerd door Angelsaksische geografen

organiseert in verschillend 'gemoraliseerde' plekken. Een hoofdstuk over seks thuis staat tegenover een hoofdstuk over seks in de publieke ruimte; een hoofdstuk over seksualiteit in het binnenstedelijke nachtleven tegenover een over plekken voor commerciële seksualiteit. In het laatste hoofdstuk, over 'world cities of sex' verschuift de aandacht van plaats naar schaal wanneer net als in 'Space, Place and Sex' wordt bestudeerd hoe seksualiteit verweven is in netwerken van globalisering, van sekstoerisme tot internetporno.

Waarin ze verschillen, tonen deze werken de rijkdom aan perspectieven binnen de geografische studie van seksualiteit; waar ze gelijken, leggen ze de vinger op de armoede ervan. Seksualiteit is een thema dat sterk wordt gedomineerd door Angelsaksische geografen, en beide boeken getuigen van deze overheersing. Hubbard, en in iets mindere mate Johnston en Longhurst, focussen op westerse, en vooral stedelijke ervaringen van seksualiteit en besteden weinig aandacht aan wat er buiten die wereld gebeurt. Zelfs de casestudy's en figuren in beide boeken zijn daardoor bijna identiek en verhalen voor de zoveelste keer over de iconische westerse 'seksplekken' als New Yorks Greenwich Village, Sydney, Las Vegas en Amsterdam of hun post-koloniale tegenpolen in het globale Zuiden als Patpong Road in Bangkok of de Kaapse Waterkant. Niet-westerse seksualiteit blijft grotendeels buiten beeld: een blinde vlek die niet enkel deze werken typeert maar eigen is aan het nog prille onderzoeksdomein zelf.

Desondanks zijn beide boeken cruciale, instructieve en vlot leesbare naslagwerken voor al wie inzicht wil krijgen in het gevarieerde en dynamische veld van de geografie van de seksualiteit. Samen horen ze op het nachtkastje, het toilet, de keukentafel, of elke andere plek waar geografen en andere sociale wetenschappers aan of over seks(ualiteit) wensen te denken.

Hubbard, P. (2012) *Cities and Sexualities*, Milton Park: Routledge.

Johnston, L. & R. Longhurst (2010) *Space, Place and Seks: Geographies of Sexualities*, Lanham: Rowman & Littlefield.

Meer lezen over geografie en seksualiteit? Lees dan het AGORA themanummer over Seksualiteit (2013-1).

Op vakantie verschuiven vaak de seksuele normen. Foto: Maarten Loopmans